

تأثیر گسترش گردشگری بر رشد اقتصادی

سیدجواد عمادی^۱، فرناز فلاحتی^۲، مهدی جعفری^۳

^۱ استادیار، اقتصاد مالی، موسسه غیرانتفاعی راهبرد شمال، رشت، ایران.

^۲ کارشناس ارشد مهندسی مالی، موسسه غیرانتفاعی راهبرد شمال، رشت، ایران.

^۳ استادیار، موسسه طلوع مهر، قم، ایران.

نام نویسنده مسئول:

فرناز فلاحتی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۵/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۷/۲۳

چکیده

صنعت گردشگری، بزرگترین و متنوعترین صنعت در دنیا به حساب می آید. این مطالعه تلاش می کند تا با استفاده از رویه های پیش بینی رشد گردشگری در ایران، اعتبار بیشتری را برای یک مدل چند متغیره که از نظریه رشد سولو مشتق شده است، بررسی نماید. از این رو در این پژوهش، رابطه بین صنعت گردشگری، رشد اقتصادی با استفاده از رویکرد تصحیح خطای برداری (VCEM) و با بهره گیری از داده های سری زمانی در طی دوره ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۶ بررسی شده است. با استفاده از مطالعات انجام شده درمی یابیم که رشد اقتصادی، گردشگری و سایر عوامل تعیین کننده، همپوشانی دارند. به طور خاص، گردشگری تأثیر منفی بر رشد اقتصادی ایران دارد، حمایت تجربی از فرضیه رشد تأثیر گردشگری در ایران را فراهم می کند. با توجه به این موضوع، هر گونه ابتکار عمل سیاسی در ترویج گردشگری می تواند به رشد اقتصادی ایران کمک کند. نتایج حاصل از این مطالعه در خصوص رابطه گردشگری و رشد اقتصادی حاکی از این است صنعت گردشگری در کشور ایران صنعت نوپایی است که مدیریت کلان ضعیف در بخش گردشگری میتواند به عنوان یک تهدید محسوب شود بنابراین باید در این راستا بحث گردشگری پایدار بیش از هر زمان دیگر مورد توجه نهادهای دولتی و خصوصی قرار داد.

واژگان کلیدی: رشد اقتصادی، گردشگری، مدل تصحیح خطای برداری (VECM)

مقدمه

گردشگری، صنعتی است که امروزه سهم بزرگی از فعالیتهای اقتصادی جهان را دربر گرفته و طبق محاسبات انجام شده، بالغ بر یک سوم کل تجارت خدمات سراسر جهان را به خود اختصاص داده است (سازمان جهانی گردشگری^۱، ۲۰۰۶). منافع و آثار مطلوب اقتصادی گردشگری، کلیه بخش های اقتصادی را تحت تأثیر قرار میدهد؛ به گونه ای که علاوه بر ایجاد زمینه برای توسعه زیر ساخت ها، ایجاد درآمد و اشتغال برای میزبانان و همچنین فراهم آوردن درآمدهای مالیاتی برای دولت از جمله آثار بازار این صنعت بوده است. به طور سنتی، رونق اقتصادی با رشد در بخش های کشاورزی و تولیدی و همچنین هجوم تأثیر سرمایه خارجی مرتبط است؛ در حالی که نقش گردشگری در رشد اقتصادی اغلب کاهش یافته و به عنوان بخش غیر رشدگرا در نظر گرفته شده، از این رو توجه کمی از سوی اقتصاددانان و سیاست گذاران (پاپاتهودور^۲، ۱۹۹۹) میگردد. امروزه، گردشگری به یکی از بخش های خدمات سریع در حال رشد تبدیل شده است. با این وجود، باتوجه به جهانی شدن، دیدگاه هایی نیز وجود دارد که گردشگری در واقع نمیتواند به طور قابل توجهی رشد اقتصادی را طولانی مدت تحریک نماید. با توجه به اهمیت موضوع، سئوالی که ذهن را درگیر میکند این است که سهم گردشگری در رشد اقتصادی ایران تا چه اندازه اهمیت دارد؟ و فرضیه اصلی در پژوهش حاضر، رابطه معنی دار بین رشد اقتصادی و صنعت گردشگری میباشد. بقیه این مقاله به شرح زیر است:

بخش بعدی مربوط به مطالعات انجام شده در این زمینه میباشد و بخش ۳ روش شناسی پژوهش مورد استفاده در این مطالعه را توضیح می دهد. در بخش ۴ یافته های پژوهش ارائه خواهد شد. پس از آن در بخش ۵ نتیجه گیری و پیشنهادهایی ارائه خواهد شد.

ادبیات و پیشینه پژوهش

مطالعاتی که در رابطه با صنعت گردشگری و توزیع درآمد صورت گرفته است نشان میدهد که گردشگری از دو طریق مستقیم و غیرمستقیم با تأثیر رشد اقتصادی و مستقیم بر نابرابری درآمد تأثیر میگذارد.

الف: اثر مستقیم

هرچه تعداد ورود گردشگر بین المللی به یک کشور افزایش یابد، درآمد حاصل از آن نیز افزایش می یابد. از آن جایی که گردشگری یکی از صنایع خدماتی است، درآمد حاصل از این صنعت بخشی از تولید ناخالص داخلی کشور میزبان محسوب شده و مستقیماً بر رشد اقتصادی آن کشور تأثیر می گذارد. از این رو، صنعت گردشگری میتواند راهکاری مناسب برای کسب درآمدهای ارزی سرشار برای کشورها و در نتیجه رشد اقتصادی بالاتر باشد.

ب: اثر غیرمستقیم

گردشگری به صورت غیرمستقیم نیز بر رشد تأثیر می گذارد، چرا که اثر پویایی را در کل اقتصاد به شکل اثرات سرریز^۳ یا دیگر آثار خارجی^۴ نشان میدهد. (مارین^۵، ۱۹۹۲) و به این صورت که اگر گردشگری به دلیل تعامل زیاد با دیگر فعالیتهای اقتصادی، دچار رونق شود، سایر فعالیتهای اقتصادی که به آن کالا یا خدمت ارائه می دهند و یا محصول آن را مصرف می کنند، همراه با آن حرکت خواهند کرد. بنابراین طبق مباحث فوق، گردشگری و مخارج توریسم میتواند به عنوان موتور برای رشد اقتصادی عمل نماید که سایر فعالیتهای آن را نیز به دنبال خود رو به جلو براند (رضاقلی زاده، ۹۵، صفحه ۱۳۲-۱۳۳).

تعیین رابطه بین گردشگری و رشد اقتصادی کشورها از جمله موضوعاتی است که بخصوص در سال های اخیر بسیار مورد توجه پژوهشگران کشورهای مختلف قرار گرفته و طی سال های اخیر در ایران نیز مطالعاتی در این رابطه صورت گرفته است. در ادامه، به مواردی از این مطالعه اشاره میشود.

1. World Tourism Organization
2. Papatheodorou
1. Spillovers
2. Externalities
3. Marin.D

متقی (۱۳۹۵)، در مطالعه ای به عنوان بررسی تأثیر عوامل موثر بر رشد اقتصادی کشور ایران با تأکید بر صنایع غیر نفتی مانند گردشگری با استفاده از روش تحلیل - توصیفی میپردازد. یافته های پژوهش نشان میدهند که صنعت گردشگری بر رشد اقتصادی ایران تأثیر مستقیم میگذارد.

حسنوند و خداپناه (۱۳۹۳)، در مطالعه ای تأثیر گردشگری بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه با دو رویکرد پانل ایستا و پانل پویا، به دنبال پاسخ به این سوال هستند که آیا بخش گردشگری کشورهای در حال توسعه منجر به رشد اقتصادی این کشورها شده و به این منظور تعدادی کشور را در دوره ۲۰۱۱-۱۹۹۹ مورد بررسی قرار دادند که نتیجه تحقیق، ارتباط مثبت را نشان میدهد.

سیدشکری و ابراهیمیان (۱۳۹۱)، رابطه علیت میان رشد اقتصادی و توسعه گردشگری در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه طی دوره زمانی ۱۹۹۸-۲۰۰۷ بررسی نمودند و با استفاده از داده های پانلی دریافتند که رابطه مثبت بین گردشگری و رشد اقتصادی وجود دارد.

یاوری و همکاران (۱۳۸۹)، با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته، رابطه بین صنعت گردشگری و رشد اقتصادی را در منتخبی از کشورهای عضو کنفرانس اسلامی در دوره ۱۹۹۰-۲۰۰۷ بررسی کردند. نتایج تجربی حاصل از این تحقیق، رابطه مثبت بین مخارج گردشگری و رشد اقتصادی را در این کشورها تأیید مینماید.

طیبی و همکاران (۱۳۸۶)، به بررسی رابطه گردشگری بین المللی و رشد اقتصادی در ایران با استفاده از الگوی علیت گرنجری در دوره ۱۳۳۸-۱۳۸۳، پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان میدهد که رابطه علی بین گردشگری و رشد اقتصادی ایران، یک رابطه علی دو طرفه است و بین این دو متغیر، یک تعادل بلند مدت وجود دارد.

دینگ و الان^۷ (۲۰۱۵)، در مطالعه ای به بررسی ارتباط توریسم و رشد اقتصادی در ۱۰۹ کشور طی دوره ۲۰۱۰-۱۹۹۵ با استفاده از روش های داده های ترکیبی پرداختند. نتایج نشان میدهد که سرمایه گذاری در گردشگری به خودی خود برای رشد اقتصادی کافی نیست، اما گردشگری سهم زیادی در رشد اقتصادی دارد.

تانگ و تان^۸ (۲۰۱۵)، با بررسی رشد گردشگری در کشور مالزی از سال ۱۹۷۵ تا سال ۲۰۱۱، دریافتند که رشد اقتصادی، گردشگری و سایر عوامل تعیین کننده با یکدیگر همپوشانی دارند. گردشگری تأثیر مثبت بر رشد اقتصادی مالزی در کوتاه مدت و بلند مدت دارد.

ریدراستیت و همکاران^۹ (۲۰۱۳)، در مطالعه ای به بررسی مدلسازی توسعه گردشگری و رشد بلند مدت در اروپا پرداخت آنها با استفاده از روش تجزیه و تحلیل هم انباشتگی، مدل تصحیح خطای برداری، دریافتند که رابطه بلند مدت بین درآمد گردشگری و تولید ناخالص وجود دارد.

کریشان^{۱۰} (۲۰۱۰)، در مطالعه ای به بررسی رابطه علی بین درآمدهای گردشگری و رشد اقتصادی برای کشور اردن در دوره ۱۹۷۰-۲۰۰۹ پرداخته است. وی از روش خودرگرسیون برداری (VAR) استفاده کرده است. او بر اساس آزمون های همجمعی جوهانس و جوسلیوس و علیت گرنجر دریافت که رابطه مثبت بین گردشگری و رشد اقتصادی در کشور اردن وجود دارد، همچنین رابطه بین این دو متغیر از گردشگری بسوی رشد اقتصادی است.

چیانگ لی و چن^{۱۱} (۲۰۰۸) بررسی کردند که چه تغییراتی پایایی و ثبات رابطه بلند مدت بین توسعه گردشگری و تولید ناخالص داخلی را در تایوان برای دوره ۱۹۵۹-۲۰۰۳ میشکند. آنها بطور تجربی رابطه علی بین تولید ناخالص داخلی واقعی، توسعه گردشگری و نرخ ارز واقعی را در یک مدل چند متغیره بررسی کرده و از آزمون ریشه واحد و آزمون همجمعی برای بررسی شکست ساختاری استفاده نمودند. دو متغیر مختلف گردشگری مورد استفاده آنها، دریافتی های گردشگری بین المللی

4. Organization of the Islamic Conference(OIC)

5. Ping and Alan

1. Chor Tang and Eu Chye Tan

2. Ridderstaat, et al

3. Kerishan

4. Lee and Chien

و تعداد ورودی های گردشگر بین المللی است. شواهد تجربی به روشنی نشان می دهد که رابطه علی بین گردشگری و رشد اقتصادی دو طرفه است. در نهایت، تغییرات سیاسی و شوک های اقتصادی و سستی کنترل بخش گردشگری و برخی سیاست ها، پایایی رابطه بین توسعه گردشگری و رشد اقتصادی را می شکند.

فایسا و همکاران^{۱۲} (۲۰۰۷ و ۲۰۰۹) به بررسی سهم صنعت گردشگری بر رشد اقتصادی و توسعه در ۴۲ کشور آفریقایی و در ۱۷ کشور آمریکای لاتین طی دوره ۲۰۰۴-۱۹۹۵ پرداختند و با استفاده از روش پانل دیتا، چارچوب مدل رشد کلاسیک جدید، دریافته اند که کشورهای آفریقایی می توانند رشد اقتصادی کوتاه مدت خود را توسط تقویت استراتژیک صنعت گردشگری بالا ببرند.

مقایسه مطالعه حاضر با سایر مطالعات

آنچه که این مطالعه با سایر مطالعات انجام شده در داخل کشور و همچنین پژوهش های خارج از کشور در زمینه تأثیر گردشگری بر رشد اقتصادی متفاوت می سازد این است که در این مطالعه سعی شده است با توجه به نظریه رشد سولو، هر گونه ابتکار عمل سیاسی که در ترویج گردشگری می تواند بر رشد اقتصادی کمک نماید در نظر گرفته شود و همچنین با استفاده از مدل VECM توانستیم به برازش مدل بپردازیم، تعیین رابطه منطقی در نهایت منجر به یافتن تأثیرات منفی گردشگری بر رشد اقتصادی شده است در حالی که تا کنون در بسیاری از مطالعات به تأثیر مثبت گردشگری بر رشد اقتصادی اشاره شده است. هدف این مقاله به بررسی مجدد تأثیر توسعه گردشگری در رشد اقتصادی ایران در یک چارچوب چند متغیره است.

روش شناسی پژوهش

در این مطالعه، ما از رشد سولو (۱۹۵۶) طبق چارچوب حاصل از عملکرد تولید کوبه داگلاس^{۱۳} برای توجیه نقش گردشگری در رشد اقتصادی استفاده می کنیم:

(۱)

$$= \beta_0 + \theta \ln Z + \frac{\alpha}{1-\alpha} \ln S_t - \frac{\alpha}{1-\alpha} \ln(n + g + \delta)_t \ln\left(\frac{Y_t}{L_t}\right)$$

که در اینجا لگاریتم طبیعی را نشان می دهد، که Y_t خروجی است، L_t مجموع کار است، S_t صرفه جویی، n نرخ رشد جمعیت، d نرخ استهلاک سهام، g نرخ رشد پیشرفت فنی است و Z یک بردار از عوامل است که بر سطح تکنولوژی و کارایی در اقتصاد تأثیر می گذارد. در این مطالعه Z نشان دهنده توسعه گردشگری و عامل نهادی مانند ثبات سیاسی است. بنابراین، مدل رشد طولانی مدت مورد استفاده در این مطالعه می توان بصورت زیر نوشت:

(۲)

$$\ln GNP_t = \beta_0 + \theta_1 \ln TOUR_t + \theta_2 \ln PS_t + \beta_1 \ln GNS_t + \beta_2 \ln(n + g + \delta)_t + \varepsilon_t$$

که در آن اپسیلون^{۱۴} اصطلاح اختلال است. جی ان پی^{۱۵} t سرانه تولید ناخالص واقعی است. تور سرانه گردشگری واقعی^{۱۶} وی پی اس تی^{۱۷} که بطور کلی ثبات سیاسی اندازه گیری میکند، جی ان اس^{۱۸} t سرانه واقعی پس انداز ناخالص ملی (جی ان اس) است، n نرخ رشد جمعیت است، g نرخ رشد پیشرفت فنی است و δ نرخ استهلاک است. که در این مطالعه عبارت $n+g+\delta$ نرخ بهره در نظر می گیریم.

5. Fayissa, et al

6. Cobbe Douglas

1. ε

2. GNP

3. TOUR_t

4. PS_t

5. GNS

داده های جمع آوری شده از سال ۱۳۸۷ تا سال ۱۳۹۶ با استفاده از داده های بانک مرکزی مرکز آمار ایران میباشد و داده های سالانه با در نظر گرفتن سرانه تولید ناخالص ملی بعنوان جی ان پی و گزارشات گردشگری در سال های مذکور بعنوان سرانه گردشگری، پس انداز ناخالص ملی بعنوان جی ان اس، همچنین ثبات سیاسی را بعنوان پی اس تی قرار میدهم. این مطالعه با استفاده از داده های سری زمانی از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۶ از پایگاه های داده های اشاره شده در قسمت فوق استخراج شده است. برای اندازه گیری ثبات سیاسی از مجموعه داده های شاخص های صنعت، بخش انرژی و مواد صنعتی استخراج شده است که از داده های بانک مرکزی برای اندازه گیری ثبات سیاسی استفاده شده است.

یافته های پژوهش

برای استفاده از داده های سری زمانی در تخمین مدل، ابتدا باید از ثابت بودن واریانس، کواریانس و میانگین داده ها در طول زمان اطمینان حاصل کرد، زیرا در غیر این صورت، تخمین ها معتبر نبوده و آماره F و t قابلیت استناد ندارد. در این قسمت، برای آزمون مانایی متغیرهای مورد استفاده در مدل، همه متغیرهای مورد نظر، براساس آزمون دیکی-فولر مورد بررسی قرار گرفته است و نتایج حاصل از آزمون مانایی در اولین تفاوت در جدول زیر آمده است:

جدول ۱. نتایج آزمون دیکی-فولر

متغیر پژوهش	آزمون دیکی-فولر	سطح معنی داری	نتیجه
سرانه تولید ناخالص واقعی	۶/۱۰	۰/۰۰۰۰	تأیید
پس انداز ناخالص ملی	۵/۴۲	۰/۰۰۰۱	تأیید
ثبات سیاسی	۶	۰/۰۰۰۰	تأیید
نرخ بهره	۶	۰/۰۰۰۰	تأیید
گردشگری	۶/۱۶	۰/۰۰۰۰	تأیید

نتایج حاصل نشان میدهد، تمامی متغیرها براساس این آزمون، با یک مرتبه تفاضل گیری مانا شده اند. در مرحله بعد با استفاده از مدل VECM به تخمین مدل میپردازیم. به منظور تخمین مدل، از روش اقتصادسنجی و الگوی تصحیح خطای برداری در جهت تعیین اثر گردشگری بر رشد اقتصادی استفاده شده است و بر این اساس از نرم افزار Eviews کمک گرفتیم. ضمن بیان پاره ای از توضیحات درباره مدل مورد استفاده، تخمین مدل را در جدول ۲ خلاصه کرده ایم.

نتایج جدول ۱ وجود یک بردار هم جمعی بین متغیرهای مدل را تأیید میکند، هم جمعی به مفهوم وجود رابطه بلند مدت و با ثبات بین متغیرها است. رابطه هم جمعی را میتوان براساس رویکردهای مختلفی از جمله حداقل مربعات معمولی، حداقل مربعات معمولی پویا، مدل خودرگرسیون با وقفه های توزیعی، فیلپس هنس^{۱۹} و جوهانس جوسیلیوس انجام داد که در این مقاله از روش اخیر استفاده میشود. زیرا تنها در روش مذکور امکان برآورد رابطه بلندمدت براساس دستگاه VAR وجود دارد. با استفاده از نتایج آزمون جوهانس جوسیلیوس میتوان به وجود رابطه هم جمعی بین متغیرها آگاهی یافت.

جدول ۲. نتایج آزمون جوهانس جوسیل

تعداد بردارهای هم جمعی	آزمون اثر		آزمون حداکثر مقدار ویژه	
	آماره آزمون	مقادیر بحرانی	آماره آزمون	مقادیر بحرانی
صفر	۰/۰۰۰۰	۹۵/۷۵	۰/۰۰۰۰	۴۰/۰۷
یک	۰/۰۴	۶۹/۸۱	۰/۲۵	۳۳/۸۷

دو	۰/۱۳	۴۷/۸۵	۰/۱۹	۲۷/۵۸
سه	۰/۳۹	۲۹/۷۹	۰/۳۱	۲۱/۱۳
چهار	۰/۷۱	۱۵/۴۹	۰/۶۷	۱۴/۲۶
پنج	۰/۵۷	۳/۸۱	۰/۵۷	۳/۸۴

حال با توجه به آزمون های انجام شده، وجود یک بردار هم انباشتگی پذیرفته میشود و در نتیجه میتوان اقدام به برآورد مدل VECM با در نظر گرفتن یک بردار هم انباشتگی نمود.

جدول ۳. نتایج حاصل از برآورد مدل VECM

آماره آزمون t	عرض از مبدأ	ضرایب	بردار	متغیرها
			۱/۰۰	سرانه تولید ناخالص واقعی
-۰/۶۶	۱/۴۳	-۰/۹۵		ثبات سیاسی
-۰/۳۳	۰/۳۷	-۰/۱۲		پس انداز ناخالص ملی
-۱/۸۵	۵/۷۳	-۱۰/۶۶		نرخ بهره
-۲/۰۳	۲/۸۱	-۵/۷۲		گردشگری
۱۷/۸۸	۵/۴۶	۹۷/۶۹		Dummy
		۷۳/۲۵		C

نتایج حاصل از برآورد مدل VECM نشان میدهد که در این مدل تأثیر گردشگری، ثبات سیاسی، پس انداز ناخالص ملی و نرخ بهره بر سرانه تولید ناخالص واقعی که بعنوان رشد اقتصادی معرفی شده، بررسی شده است. نتایج آزمون نشان میدهد که تأثیرگذاری گردشگری بر سرانه تولید ناخالص واقعی مطابق با انتظارات نظری نیست و این دو متغیر رابطه همسو ندارند و با توجه مقادیر ضرایب آن به لحاظ آماری نیز تأیید نمیکرد. شاید بتوان دلیل اصلی اثر منفی گردشگری بر رشد اقتصادی را افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش هزینه نگهداری از زیرساخت ها، کاهش اشتغال در فصول کم گردشگر سال و خروج منافع و عایدات مالی توسط صاحبان غیربومی مشاغل دانست. بعبارت دیگر، اثرات اقتصادی گردشگری همپوشانی زیادی بر رشد اقتصادی ندارد. این نکته را نباید از خاطر برد که در واقع حاصل جمع سه تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و تشویقی گردشگری است که میزان مشارکت بخش سفر و گردشگری را در تولید ناخالص واقعی یک جامعه مشخص میکند. اثرات مستقیم اقتصادی گردشگری تنها ۳۱ درصد از مجموع مشارکت صنعت گردشگری در رشد اقتصادی میشود. بنابراین توجه به دیگر ابعاد اقتصاد گردشگری نظیر اثرات غیرمستقیم و تشویقی که بترتیب ۵۲ و ۱۷ درصد در رشد اقتصادی سهم دارند، میتواند سود حاصل از فعالیت های گردشگری را تحت تأثیر قرار دهد.

در این تخمین روابط بین ثبات سیاسی، پس انداز ناخالص ملی و نرخ بهره با رشد اقتصادی به لحاظ آماری معنی دار نمیباشد و مطابق با انتظارات نظری نمیباشد. در واقع نتایج حاصل از این مطالعه در خصوص رابطه گردشگری و رشد اقتصادی حاکی از این است صنعت گردشگری در کشور ایران صنعت نوپایی است که مدیریت کلان ضعیف در بخش گردشگری میتواند به عنوان یک تهدید محسوب شود بنابراین باید در این راستا بحث گردشگری پایدار بیش از هر زمان دیگر مورد توجه نهادهای دولتی و خصوصی قرار داد. سازمان جهانی گردشگری پایدار را اینگونه تعریف میکند: گردشگری پایدار در قبال تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی حال و آینده خود کاملاً مسئولیت پذیر است و نیازهای گردشگران، صنعت گردشگری، محیط زیست و جوامع میزبان را مدنظر قرار میدهد.

با استفاده از یک مدل چند متغیره که از تئوری رشد سولو حاصل شده است، تلاش نمودیم تا تأثیر گردشگری بر رشد اقتصادی را در ایران در طول سالهای ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۶ تحلیل کنیم. تکنیک اقتصاد سنجی درگیر در این مطالعه VECM است. نتایج آزمون نشان داد که رشد اقتصادی ایران، گردشگری، ثبات سیاسی، پس انداز و نرخ بهره هم جمع هستند. بنابراین تأثیرگذاری بین رشد اقتصادی و عوامل تعیین کننده اقتصادی در ایران قابل توجه است. یافته ها نشان می دهد که گردشگری با رشد اقتصادی ایران ارتباط دارد. در نتیجه، یافته های تجربی نشان می دهد که حمایت از گردشگری منجر به فرضیه رشد میشود. گردشگری را می تواند بر روی رشد اقتصادی ایران و توسعه اقتصادی این کشور تکیه نماید و از اینرو، سیاست گذاران باید توجه بیشتری را به سمت ترویج گردشگری داشته باشند. این همچنین به تنوع ساختاری در ساختار سازمانی اقتصاد ایران و در نتیجه انعطاف پذیری آن کمک می کند.

صنعت گردشگری به عنوان یک فعالیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای توسعه کشورها بخصوص کشور ایران اهمیت بسزایی دارد.

ضمن در نظر گرفتن نتایج برآورد این مطالعه، امید است که با توجه بیشتر دولت به امر گردشگری در ایران، بتوان جایگاه شایسته ای در این صنعت که جایگزینی بی همتا برای درآمدهای روبه پایان نفت است؛ قرار داد. با بهبود اطلاع رسانی در عرصه ملی و بین المللی میتوان در جهت معرفی هر چه بهتر جاذبه های این بخش اقدام کرد و همچنین با سرمایه گذاری های جدید و مستمر، بخش خصوصی در سایه حمایت های دقیق و جامع بخش دولتی در تأسیسات و تجهیزات گردشگری و همچنین با رعایت حقوق و تأمین امنیت گردشگران، تحولات بنیادینی در این صنعت پدید آورد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

دستیابی به رشد اقتصادی بالا و پایدار نیازمند شناخت عوامل موثر بر آن است. در میان عوامل مختلف موثر بر رشد و توسعه اقتصادی، صنعت توریسم یکی از عواملی است که گسترش آن موفقیت های قابل ملاحظه ای را برای برخی کشورها بدنبال داشته است.

صنعت گردشگری به عنوان یکی از صنایع مهم و پردرآمد جهان بویژه در قرن حاضر، شناخته شده و از عواملی است که گسترش آن اثرات زیست محیطی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مختلفی در کشورها دارد. بنابراین لازم است که سیاست گذاران و برنامه ریزان جهت افزایش رشد اقتصادی به این صنعت توجه بیشتری داشته باشند.

توجه سرمایه گذاران در حوزه صنعت گردشگری میتواند تا حدود بسیار زیادی مشکلات ناشی از کمبود شغل و وابستگی اقتصاد ایران به نفت را برطرف کند.

بسط و گسترش ارتباط و وسایل مدرن حمل و نقل، توسعه خدمات هواپیمایی و فرودگاهی و بهره برداری از راه های ارتباطی، بهبود تأسیسات بهداشتی و شبکه های آب و ...

تحکیم امنیت داخلی و خارجی کشور

معرفی جاذبه های گردشگری و فراهم نمودن شرایط لازم برای جذب توریست

در واقع عوامل فوق تأثیر بسزایی در جذب توریست و رشد گردشگری در کشور دارند.

منابع و مراجع

- [۱] حسنوند، سمیه؛ خداپناه، منصور. (1393). تاثیر گردشگری بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه. فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان. ۲۰(۶). ۸۷-۱۰۲.
- [۲] رضا قلی زاده، مهدیه. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر گردشگری بر مثلث فقر، نابرابری و رشد اقتصادی. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری. ۱۱(۳۶). ۱۲۵-۱۶۰.
- [۳] سیدشکری، خشایار؛ ابراهیمیان، زینب. (۱۳۹۱). مقایسه اثر گردشگری بر رشد اقتصادی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی.
- [۴] طیبی، سیدکمیل؛ جباری، امیر؛ بابکی، روح اله. (۱۳۸۶). بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران (۱۳۸۳-۱۳۳۸). پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی (ویژه اقتصاد). ۷(۲۶).
- [۵] متقی، سمیرا. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر عوامل موثر بر رشد اقتصادی کشور ایران با تاکید بر صنایع غیر نفتی مطالعه موردی: گردشگری. فصلنامه انجمن جغرافیای ایران. شماره 49، ۳۹۰-۴۰۱.
- [۶] یآوری، کاظم؛ رضا قلی زاده، مهدیه؛ آقایی، مجید؛ مصطفوی، سیدمحمدحسن. (۱۳۸۹). تأثیر مخارج توریسم بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (OIC). مجله تحقیقات اقتصادی. ۴۵(۹۱).
- [7] Cheung, Y. W., Lai, K. S. (1993). "Finite-sample sizes of Johansen's likelihood ratio tests for cointegration". *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 55(3), 313-328.
- [8] Du, Ding., Lew, A.A., Ng, Pin. (2015). "Tourism and Economic Growth". *Journal of Travel Research*.
- [9] Fayissa, B., Nsiah, C., Tadasse, B. (2009). "Tourism and Economic Growth in Latin American Countries(LAC)". *Further Empirical Evidence. Tourism Economics*. 807-818.
- [10] Kreishan, Fuad M.M. (2010). "Tourism and Economic Growth: The Case of Jordan". *European Journal of Social Sciences*. 15(2).
- [11] Marin, D. (1992). "Is The Export-Led Hypothesis Valid for Industrialized Countries?". *Review of Economics and Statistics*, 74, 678-688.
- [12] Papatheodorou, A. (1999). "The demand for international tourism in the Mediterranean region. *Applied Economics*". 31(5), 619-630.
- [13] Ridderstaat, J, Croese, R & Nijkam, p (2013). "Modelling Tourism Development and Long-run Economic Growth in Aruba". *Tinbergen Institute Discussion*. 145-167.
- [14] Tang, C. F., & Tan, E. C. (2015). "Does tourism stimulate Malaysia economic growth?". *Tourism Management*. 46, 158-163.